

Stockholm 2019-03-18

Till TLV

Sveriges Farmaceuters synpunkter med anledning av regeringsuppdrag om farmaceutiska tjänster.

Sveriges Farmaceuter ser mycket positivt på TLVs uppdrag om farmaceutiska tjänster vilket vi tog upp i vårt remissvar till betänkandet ”Kvalitet och säkerhet på apoteksmarknaden” då vi poängterade att ett fritt spelfält, där tjänster skapas som konkurrensfördelar, hittills har visat sig vara en oframkomlig väg och kan resultera i ojämlig vård. Därför bör farmaceutiska tjänster, där apoteksfarmaceuters kompetens nyttjas för en förbättrad läkemedelsanvändning, utgå från en offentlig plattform.

Definition av farmaceutisk tjänst

Enligt TLVs definition av farmaceutiska tjänster är det en tjänst som erbjuds av farmaceut på öppenvårdsapotek. Innehållet i den farmaceutiska tjänsten går utöver den rådgivning som ingår i grunduppdraget. Tjänsten kan utföras genom ett fysiskt möte eller via digital interaktion mellan farmaceut och patient på öppenvårdsapotek.

Vi har full förståelse för en avgränsning görs för den här förstudien men skulle gärna se att uppdraget vidgades till att innefatta hela professionen – farmaceutiska tjänster utförs inte bara på apotek utan exempelvis av kommunapotekare, regionapotekare, egna företagare som säljer tjänster om läkemedelsanvändning, läkemedelsindustri i ex följsamhetsprogram i samverkan med patientorganisationer och apotek, samt inom patient och pensionärsorganisationer.

Då vi har uppfattat att intresset för farmaceutiska tjänster varierar inom apoteksbranschen finns det en fördel att också överväga andra lösningar. Det viktigaste är att ta till vara den farmaceutiska kompetensen för att öka patient- och samhällsnytta!

Ett bra exempel är det arbete som nyligen påbörjats inom ROAr med att se över läkemedelshanteringen inom äldreomsorgen och vilka förbättringar som kan göras. Här skulle en farmaceutisk tjänst sannolikt vara intressant, antingen kopplad till ett öppenvårdsapotek, till en region (vården) eller till en kommun (äldreomsorgen).

Frågor till Sveriges Farmaceuter

- 1) Vilka skäl ser ni till att en offentligt finansierad farmaceutisk tjänst bör införas på öppenvårdsapotek? Vad har ni för förväntningar?

- Ta tillvara den farmaceutiska kompetens som finns på apoteken för att öka patient- och samhällsnyttan.
- Förbättra dialogen mellan förskrivare och farmaceut för att därigenom förbättra behandlingsresultatet för patienten.
- Bidra till en bättre läkemedelsanvändning med framförallt ökad följsamhet till ordinerad behandling.
- Öka attraktionskraften för farmaceutyrket.
- Påbörja en strukturomvandling för ersättningen till apotek från ett produktbaserat påslag till en ersättning för tjänster som bidrar till en bättre läkemedelsanvändning. Detta är extra viktigt när en ökande andel av läkemedlen distribueras via internetapotek.
- Offentligt finansierade farmaceutiska tjänster kan ses som en investering i patientnytta, inte en kostnad. Bättre läkemedelsanvändning ger stora vinster för patienten och samhället.

2) Vilka utmaningar ser ni generellt när det gäller förutsättningar för att genomföra en försöksverksamhet med farmaceutisk tjänst för att utvärdera effekten på följsamheten till ordination? Förutsättningar kan bland annat innebära juridiska, ekonomiska, farmaceutiska och organisatoriska aspekter.

- Tjänsten bör vara en integrerad del av vården och kunna följas upp av både vårdgivare och apotek.
- Det bör finnas ett gemensamt journalsystem som också apoteken har tillgång till så att återkoppling lätt kan ske. Detta innebär att vissa juridiska aspekter behöver lösas.
- Farmaceutbristen – Det råder redan idag brist på farmaceuter ute på apoteken och det kan bli svårt att frigöra resurser utöver grunduppdraget.
- Det måste finnas möjlighet att utföra tjänsten i en integritetsskyddad miljö.
- Tjänsten bör vara frikopplad från den fysiska leveransen av läkemedel.
- Tjänsten bör vara möjlig att utvärdera för att säkerställa att den ger en sådan nytta att den ska vara offentligt finansierad.

3) Vilka förutsättningar för farmaceuter behöver vara uppfyllda för att en försöksverksamhet och ev. permanent införande av en farmaceutisk tjänst ska fungera?

- Ersättningsmodellen behöver vara utformad så att tillståndsinnehavaren ser nyttan med tjänsten och därmed är villig att tillföra nödvändiga resurser.
- Resurser behöver tillföras i form av både tid och ekonomisk ersättning.
- Det bör finnas ett gemensamt journalsystem som apoteken har tillgång till med vissa grundläggande data som har betydelse för läkemedelsanvändningen, som njurfunktion, etc. Detta innebär att vissa juridiska aspekter behöver lösas.
- Relevant utbildning för de farmaceuter som ska arbeta med tjänsterna.
- Utbildningen bör certifieras och vara lika för samtliga apotekskedjor.

4) Bör samtliga farmaceuter på öppenvårdsapotek kunna arbeta med farmaceutiska tjänster? Särskilda kompetenskrav? I vilken utsträckning behövs extra kompetensutveckling?

- Detta är svårt att avgöra utan att gå in på vilka tjänster som avses men det är rimligt att anta att det behövs extra kompetensutveckling, kanske särskilt för de som tagit sin examen för många år sedan.
 - Det kommer att behövas särskild kompetens framförallt när det gäller dokumentation och kommunikation.
- 5) Apoteksaktörerna erbjuder för närvarande farmaceutiska tjänster till specifika patienter eller patientgrupper genom samarbeten med läkemedelsföretag. Har ni erfarenheter av det som TLV kan dra nytta av?
- Nej, men det är positivt att sådana initiativ tas och att de utvärderas.
- 6) Har ni andra erfarenheter från farmaceutiska tjänster – nationellt eller internationellt – som ni anser att TLV bör beakta?
- Det är viktigt att ta lärdom av de projekt som har genomförts i andra länder så att inte samma misstag upprepas som exempelvis i Storbritannien där ersättningsmodellen gjorde att farmaceuterna blev pressade att jaga kunder till läkemedelsgenomgångar.
 - Nödexpedition, som i Norge, borde vara en tjänst som även farmaceuter i Sverige skulle kunna utföra utan att, som idag, bryta mot författningar i de fall det saknas recept. På redan befintlig behandling borde farmaceuten kunna expediera en liten mängd av läkemedlet utan att behöva kontakta förskrivaren.
 - Rent generellt är Australien, Kanada och Nederländerna exempel på länder som ligger i framkant i utvecklingen av farmaceutiska tjänster.
- 7) Har ni förslag på en avgränsad patientgrupp som skulle ha nytta av en farmaceutisk tjänst med syfte att öka följsamheten till ordination? Motivera gärna.
- Grupper där behandlingen är lång och följsamheten är låg är lämpliga. Särskilt gäller det för de patienter i respektive grupp där förskrivare och/eller farmaceut identifierat ett behov. Detta då det i alla grupper finns patienter som sköter sin behandling oklanderligt också utan extra stöd men också den andra ytterligheten, patienter som behöver stort stöd för att sköta sin behandling. Det innebär att det är en stor fördel om insatserna kan riktas mot de som verkligen behöver dem. Några aktuella patientgrupper är:
 - Diabetes typ 2
 - Statiner
 - Astma
 - KOL
 - Blodtrycksbehandling
 - Egenvårdsrådgivning
 - Ett annat område som skulle vara intressant är antibiotika, detta då en bättre användning skulle vara positiv för behandlingsresultatet men också för att minska risken för antibiotikaresistens samt av miljöskäl.
- 8) Kan införandet av en offentligt finansierad farmaceutisk rådgivningstjänst öka attraktiviteten för farmaceuter att arbeta på apotek?
- Ja, då farmaceuters, och särskilt apotekares, kompetens generellt inte tas tillvara på ett tillfredsställande sätt idag. För mycket tid och fokus

läggs av lönsamhetsskäl på andra aktiviteter än sådana som har som mål att förbättra läkemedelsanvändningen.

- Vi ser farmaceutiska tjänster på apotek som en möjlighet för farmaceuter att starkt bidra till en ökad samhälls- och patientnytta genom att bidra till en ökad följsamhet till ordinerad behandling samtidigt som farmaceuten får arbeta med intressanta och utvecklande arbetsuppgifter.

9) Hur ser ni på ett eventuellt krav på dokumentation/journalföring/återkoppling till förskrivare i samband med att en farmaceutisk tjänst utförs?

- Vi ser det som en nödvändighet för att nå målet om ökad följsamhet till en given behandling och för att möjliggöra en systematisk utvärdering av farmaceutiska tjänster.
- Det är viktigt för att göra apoteken till en integrerad del av vårdkedjan.

10) Har ni tankar kring hur det offentliga ska säkerställa att en offentligt finansierad farmaceutisk tjänst håller hög och jämn kvalitet på samtliga apotek där den levereras?

- Tjänsten bör följas upp i egenkontrollprogram och utvärderas kontinuerligt.
- TLV bör överväga om farmaceutiska tjänster kan vara en apoteksindikator för att stimulera apoteksaktörer att satsa på tjänsten.
- De farmaceuter som utför tjänsten bör vara certifierade.

11) Har ni övriga synpunkter?

- Idag ägnas en stor del av tiden på apotek till att säkerställa att iordningställandet av förskrivna läkemedel är korrekt (recept-expeditionen) vilket innebär att merparten av tiden ägnas åt en slutkontroll av att allt är riktigt. Det är självklart viktigt men samtidigt är det tvärtemot vad vi farmaceuter lär oss i utbildningen när det gäller exempelvis Good Manufacturing Practice (GMP) och alla andra GXPs. Där är budskapet att det inte går att kontrollera fram kvalitet utan att kvalitet måste byggas in från början. I analogi med det vore därför av stort värde att utvärdera en farmaceutisk tjänst som tar sin utgångspunkt i en diskussion med patienten direkt vid mottagandet på apotek. En sådan diskussion skulle självklart fokusera på aktuellt recept men med hänsyn tagen till tidigare förskrivna läkemedel och den medicinska information som finns tillgänglig. Tjänsten skulle därmed ha avsevärt bättre möjligheter att identifiera åtgärder som behöver vidtas för att förbättra läkemedelsanvändningen än att som idag försöka göra detta i samband med att läkemedlen är färdiga för utlämning och patienten själv är förberedd på att betala och därefter lämna apoteket.
- Självklart bidrar vi gärna i det fortsatta arbetet.